

efter Plassey gennemførte kompagniets forvandling fra handelsselskab til administrator af Indiens rigeste og tættest befolkede provins. Behandlingen falder i to skarpt adskilte dele, nemlig dels en undersøgelse af gruppens rekruttering i England og af den britiske sociale struktur i Bengalen, og dels en række brede kapitler om dens eksotiske levevilkår i Indien.

Det falder umiddelbart naturligt at sammenligne afhandlingen og dens resultater med det klassiske værk om emnet, Percival Spear: *The Nabobs. A Study of the Social Life of the English in Eighteenth Century India* (1932). Dr. Ghosh har valgt alene at behandle Bengalen – hvilket forøvrigt hér er blevet identisk med Calcutta – og han har endvidere koncentreret sig om en snævrere afgrænset gruppe og om en kortere periode. Fordelene ved denne mere intensive undersøgelse indhøstes især i bogens første afdeling, hvor den sammenhængende behandling af rekrutteringen, af de britiske embedsmandsfamilier og af ægteskabsproblematikken repræsenterer noget nyt. Derimod meddeler de i sig selv fængslende afsnit om englændernes dagligdag i Indien ikke meget vi ikke kendte i forvejen. Spear har hér skummet fløden; og dr. Ghosh giver hovedsageligt blot yderligere belæg for allerede kendte udviklingslinier samt meddeler en række detailkorrektioner; og selvom nærværende afhandlings materiale nok er mere omfattende, så er de to forfatteres materialegrundlag dog i realiteten identisk.

Afhandlingen er vel disponeret og velskrevet, omend dens emne er mere snævert end titlen lader formode; og foruden en omfattende litteratur er den baseret på et ikke ubetydeligt materiale fra engelske arkiver. Da dr. Ghosh blandt andet har arbejdet med håndskrifter i British Museum, kan anmelderen dog ikke tilbageholde et suk over, at de socialhistorisk værdifulde Blechynden Diaries 1791–1810 (B.M.Add.Mss.45578–45651) endnu engang har fået lov at forblive uudnyttede. I sine dagbøger giver Richard Belchynden, der i 1803 efterfulgte E. Tiretta som kompagniets Civil Architect i Calcutta, en detaljeret og fængslende skildring af dagliglivet i og omkring Calcutta, således som det formede sig for medlemmer af den britiske middle og lower middle class såvel i som uden for kompagniets tjeneste.

OLE FELDBÆK

En vittingebondes dagboksanteckningar 1795–1830. Med inledning och kommentar utgivna av AUGUST ISAACSSON. Vittinge Hembygdsförening. Uppsala 1968. 127 s. Ill. 15 sv. kr. (Også trykt i Svenska Landsmål och Svenskt Folkliv 1968 (290)).

I 1795 natten mellem den 8. og 9. maj ramte en orkan med frygtelig kraft det mellemste Sverige og Finland: Især egnene omkring Uppsala og Vasa udsattes for det forfærdelige uvejr, hvis virkninger blev katastrofale.

At man i dag har et forholdsvis godt kendskab til den indtrufne katastrofe skyldes bl. a. det forhold, at en ung västmanlandsk bondedreng fra Vittinge – den da kun 14 årige Pehr Jansson – nedskrev sine samtidige indtryk i det, der med tiden skulle blive til en art dagbog for perioden 1795–1830. Forfatteren blev senere ikke alene en driftig og holden skattebonde, men også i kraft af sine ret usædvanlige interesser – fra ungdommen beherskede han læse- og skrive-

kunsten, tilmed af de vanskelige runer, hvortil kom en udpræget sans for tal og økonomi – en betroet mand, hvem de byrdefulde hverv som takseringsmand og nævningsmand m. m. m. tidligt pålagdes. Samtidig skiftede hans flittige optegnelser karakter: For årene 1795–1815 er der tale om en egentlig dagbog, hvor alt af en vis interesse noteres – fra familiebegivenheder til landbrugers mangelhånde sysler året igennem, fra indtryk om vind og vejr til følgerne af større politiske begivenheder, f. ex. den skæbnesvangre krig mod Rusland 1808–09 – medens de senere koncentrerer om de ombygnings- og reparationsarbejder på den gård i Nässelsta, som Jansson købte 1820.

Efter sin forfatters død opbevaredes dagbogen i familien. Fra dennes gemmer fremdroges den 1919 af sprogforskeren A. Isaacsson (f. 1887), som allerede kunne anvende den i sin fire år senere udsendte disputats om folkesproget i Södra Fjärdhundraland, men først nu har haft stunder til dens udgivelse.

Efter et forord med redegørelse for denne forhistorie følger en indledning med skildring af de enkelte håndskrifter, redigeringsprincipper og særlig vigtige sider af dagbogen. At især sproglige og hermed beslægtede problemer er fremhævet af udgiveren ligger i sagens natur, således en overbevisende kortlægning af de af forfatteren – til særlig privat brug – anvendte runer; herpå følger en forbilledlig gengivelse af det righoldige dagbogsmateriale samt nogle samtidige dokumenter med relevans til emnet. Efter en tysk sammenfatning afslutter en litteraturliste og kildefortegnelse den udmærkede publikation, hvis udstyr iøvrigt er smukt.

Der er tale om et meget solidt og sobert udgiverarbejde. Et par kritiske bemærkninger ødelægger næppe dette helhedsindtryk: Antagelig burde udgiveren i de iøvrigt udmærkede noter lidt klarere for læseren have vist, at eftertidens rekonstruktion af årsagen til den ovenfor omtalte orkan 1795 nok så meget stammer fra E. Ekmanns skildring heraf nogle få måneder senere, ligesom han vel nok i selve indledningen ved et par lejligheder kunne have sparet samme for gentagelsen af nogle biografiske træk vedrørende personerne i Janssons omgangskreds, f. ex. om ungdomslæreren Brecklin.

Alt i alt er hermed offentliggjort et meget interessant stykke samtidigt kilde-materiale, som udgiveren har besørget på fortrinlig vis. I første række har dette naturligvis lokalhistorisk interesse, men i videre forstand har dagbogsoptegnelserne givetvis en almindelig landbohistorisk betydning: De giver historikeren et udmærket førstehåndsindtryk af bondeliv og -mentalitet som – den svenske og danske bondes forskelligartede stilling taget i betragtning – næppe har været så forskellig fra vore hjemlige forhold. Og vel ikke mindst har de indirekte deres store værdi derved, at de giver ham et lignende indtryk af de økonomiske, sociale og politiske tilstande i det svenske samfund under Napoleonskrigenes vanskelige årtier set med menigmands øjne.

EBBE GERT RASMUSSEN